Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

19 septembrie 2018*

„Recurs – Ajutor de stat – Schemă de ajutor pusă în aplicare de Franța – Garanție de stat nelimitată conferită Institut Français du Pétrole (IFP) prin acordarea statutului de instituție publică industrială și comercială (IPIC) – Decizie prin care se declară că această măsură în parte nu constituie ajutor de stat și în parte constituie ajutor de stat compatibil cu piața internă, sub rezerva respectării anumitor condiții – Noțiunea «schemă de ajutor» – Prezumția existenței unui avantaj – Sarcina și nivelul probei”

În cauza C-438/16 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 4 august 2016,

Comisia Europeană, reprezentată de B. Stromsky și de D. Grespan, în calitate de agenți,

recurentă,

celelalte părți din procedură fiind:

Republica Franceză, reprezentată de D. Colas și de J. Bousin, în calitate de agenți,

IFP Énergies nouvelles, cu sediul în Rueil-Malmaison (Franța), reprezentată de E. Morgan de Rivery și de E. Lagathu, avocats,

reclamante în primă instanță,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul J. L. da Cruz Vilaça, președinte de cameră, domnul A. Tizzano (raportor), vicepreședintele Curții, domnul A. Borg Barthet, doamna M. Berger și domnul F. Biltgen, judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: doamna V. Giacobbo-Peyronnel, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 septembrie 2017,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 7 decembrie 2017,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: franceza.

Hotărâre

1 Prin recursul formulat, Comisia Europeană solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 26 mai 2016, Franța și IFP Énergies nouvelles/Comisia (T-479/11 și T-157/12, denumită în continuare „hotărârea atacată”, EU:T:2016:320), în măsura în care, prin aceasta, Tribunalul a anulat articolul 1 alineatele (3)-(5), precum și articolele 2-12 din Decizia 2012/26/UE a Comisiei din 29 iunie 2011 privind ajutorul de stat C 35/08 (ex NN 11/2008) acordat de Franța în favoarea instituției publice „Institutul Francez al Petrolului” (JO 2012, L 14, p. 1, denumită în continuare „decizia în litigiu”).

Cadrul juridic

2 Articolul 1 din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [108 TFUE] (JO 1999, L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41), în vigoare la data faptelor în cauză, avea următorul cuprins:

„În sensul prezentului regulament:

(a) «ajutor» înseamnă orice măsură care îndeplinește toate criteriile prevăzute la articolul [107 alineatul (1) TFUE];

[…]

(c) «ajutor nou» înseamnă orice ajutor, respectiv orice schemă de ajutor și orice ajutor individual care nu este ajutor existent, inclusiv modificările ajutoarelor existente;

(d) «schemă de ajutor» înseamnă orice act în baza căruia, fără a fi necesare măsuri suplimentare de punere în aplicare, pot fi acordate alocări individuale de ajutor întreprinderilor definite în mod general și abstract, precum și orice act în baza căruia ajutorul, care nu este legat de un anumit proiect, poate fi acordat uneia sau mai multor întreprinderi pentru o perioadă de timp nedeterminată și/sau într-un cuantum nedeterminat;

(e) «ajutor individual» înseamnă orice ajutor de stat care nu este acordat în baza unei scheme de ajutor de stat sau este acordat în baza unei scheme, dar trebuie notificat în mod individual;

[…]”

3 Punctul 1.2 din Comunicarea Comisiei cu privire la aplicarea articolelor [107] și [108 TFUE] privind ajutoarele de stat sub formă de garanții (JO 2008, C 155, p. 10, denumită în continuare „Comunicarea privind garanțiile”), intitulat „Tipuri de garanții”, prevede:

„În general, garanțiile sunt colaterale unui împrumut sau unei alte forme de obligație financiară pe care urmează să o obțină o persoană de la un creditor; acestea pot fi acordate ca garanții individuale sau în cadrul unor sisteme de garanții.

Cu toate acestea, pot exista forme variate de garanții, în funcție de temeiul juridic al acestora, de tipul tranzacției, durata garanției etc. Lista nu este exhaustivă, însă pot fi identificate următoarele tipuri de garanții:

[…]

– garanții nelimitate, spre deosebire de garanțiile limitate ca valoare și/sau durată: de asemenea, Comisia consideră drept ajutor sub formă de garanție condițiile de finanțare mai avantajoase obținute de întreprinderi a căror formă de organizare juridică exclude falimentul sau alte

proceduri de insolvabilitate sau prevede o garanție de stat explicită ori acoperirea de către stat a pierderilor. Același lucru este valabil în ceea ce privește achiziția de către stat a unei participații într-o întreprindere, dacă se acceptă răspunderea nelimitată în loc de răspunderea limitată obișnuită,

[…]”

4 Punctul 2.1 din Comunicarea privind garanțiile, intitulat „Considerații generale”, prevede:

„Articolul [107 alineatul (1) TFUE] prevede că orice ajutor acordat de un stat membru sau din resursele de stat, indiferent de formă, care denaturează sau amenință să denatureze concurența prin favorizarea anumitor întreprinderi sau a producției de anumite bunuri, va fi considerat incompatibil cu piața comună, în măsura în care afectează comerțul dintre statele membre.

Aceste criterii generale se aplică, în mod egal, tuturor [a se citi «se aplică de asemenea»] garanțiilor. În ceea ce privește celelalte forme de potențial ajutor, garanțiile acordate direct de către stat, și anume de către autoritățile centrale, regionale sau locale, precum și garanțiile acordate din resursele statului de către alte organisme publice, cum ar fi întreprinderile, și care sunt imputabile autorităților publice, pot constitui ajutoare de stat.

Pentru a se evita orice confuzie, este necesar să se clarifice noțiunea «resursele statului» în legătură cu garanțiile de stat. Beneficiul unei garanții de stat este acela că riscul asociat garanției este suportat de către stat. În mod normal, suportarea unui astfel de risc de către stat ar trebui să fie compensată printr-o primă corespunzătoare. Atunci când statul renunță în totalitate sau în parte la această primă, rezultatul este atât un beneficiu pentru întreprindere, cât și o pierdere din resursele statului. Astfel, chiar dacă statul nu face nicio plată în legătură cu garanția, poate fi vorba de un ajutor de stat în sensul articolului [107 alineatul (1) TFUE]. Ajutorul se acordă în momentul în care se oferă garanția și nu în momentul în care este invocată garanția sau când se efectuează plăți, în conformitate cu condițiile prevăzute în garanție. Prin urmare, doar în momentul în care se acordă garanția trebuie să se stabilească dacă o garanție constituie ajutor de stat sau nu și, în caz afirmativ, valoarea ajutorului de stat.

[…]”

5 Potrivit punctului 2.2 din Comunicarea privind garanțiile, intitulat „Ajutor pentru persoana creditată”:

„De regulă, beneficiarul ajutorului este persoana creditată. Așa cum se prevede la punctul 2.1, ar trebui ca, în mod normal, suportarea riscului să fie remunerată printr-o primă corespunzătoare. Atunci când nu este necesar ca persoana creditată să plătească prima sau plătește o primă redusă, aceasta obține un avantaj. În comparație cu situația în care nu există garanție, garanția de stat permite persoanei creditate să obțină condiții financiare mai bune pentru un împrumut decât cele care există, în mod normal, pe piețele financiare. De obicei, având avantajul unei garanții de stat, persoana creditată poate obține rate mai mici și/sau poate oferi un nivel mai redus de securitate [a se citi «oferi o garanție mai redusă»]. În unele cazuri, fără o garanție din partea statului, persoana creditată nu ar putea găsi o instituție financiară care să vrea să acorde împrumuturi, în orice condiții. […]”

Istoricul litigiului și decizia în litigiu

6 IFP Énergies nouvelles (în continuare „IFPEN”), denumită anterior datei de 13 iulie 2010 Institut français du pétrole, este o instituție publică franceză, însărcinată în special cu o misiune de cercetare și de dezvoltare în domeniul prospectării petroliere și gazifere, al tehnologiilor de rafinare și al petrochimiei, cu o misiune de formare a inginerilor și a tehnicienilor, precum și cu o misiune de informare și de documentare în legătură cu sectoarele în cauză.

7 Până în anul 2006, IFPEN era constituită sub forma unei persoane juridice de drept privat, plasată, în conformitate cu legislația națională în vigoare, sub controlul economic și financiar al guvernului francez.

8 În temeiul loi nº 2005-781, du 13 juillet 2005, de programme fixant les orientations de la politique énergétique (Legea nr. 2005-781 din 13 iulie 2005 de program privind stabilirea orientărilor politicii energetice, JORF din 14 iulie 2005, p. 11570), IFPEN a fost transformată, cu efect de la 6 iulie 2006, în instituție publică industrială și comercială (denumită în continuare „IPIC”).

9 În dreptul francez, IPIC dispun de o personalitate juridică distinctă de cea a statului, de o autonomie financiară și de competențe de atribuire speciale care includ în general exercitarea uneia sau a mai multe misiuni de serviciu public. În calitate de persoane juridice de drept public, aceste instituții nu intră sub incidența dreptului comun al procedurilor de insolvență, în temeiul principiului general al imposibilității urmăririi bunurilor publice.

10 Întrucât specificitățile statutului juridic al IPIC au atras atenția Comisiei, aceasta, în Decizia 2010/605/UE din 26 ianuarie 2010 privind ajutorul de stat C 56/07 (ex E 15/05) acordat de Franța în favoarea La Poste (JO 2010, L 274, p. 1, denumită în continuare „Decizia «La Poste»”), a examinat acest statut în raport cu normele care reglementează ajutoarele de stat în Uniunea Europeană. În această privință, după ce a constatat că, datorită statutului lor, IPIC beneficiază de o garanție de stat implicită și nelimitată, Comisia a considerat că, în această speță, o astfel de garanție constituia ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, în măsura în care permitea La Poste să obțină condiții de creditare mai favorabile decât cele pe care le-ar fi obținut dacă ar fi fost evaluată doar pe baza valorii sale.

11 În contextul procedurii care a condus la adoptarea Deciziei „La Poste”, autoritățile franceze au informat Comisia, în cursul anului 2006, cu privire la transformarea IFPEN din persoană juridică de drept privat în IPIC. Această informație a fost transmisă Comisiei în cadrul unei proceduri inițiate în cursul anului 2005 privind examinarea, în raport cu normele care reglementează ajutoarele de stat, a unei finanțări publice acordate IFPEN de autoritățile franceze.

12 Comisia a decis să separe examinarea aspectului dacă transformarea IFPEN în IPIC putea constitui ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE de examinarea finanțării publice a IFPEN. Astfel, pe de o parte, la 16 iulie 2008, aceasta a încheiat examinarea finanțării publice acordate IFPEN prin adoptarea Deciziei 2009/157/CE privind măsura de ajutor pusă în aplicare de Franța în favoarea grupului IFP [C 51/05 (ex NN 84/05)] (JO 2009, L 53, p. 13). Pe de altă parte, în aceeași zi, printr-o decizie publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (JO 2008, C 259, p. 12), aceasta a decis inițierea unei proceduri oficiale de investigare privind garanția de stat nelimitată în favoarea IFPEN și a invitat părțile interesate să își prezinte observațiile.

13 La 29 iunie 2011, Comisia a adoptat decizia în litigiu.

14 În această decizie, Comisia a considerat, în primul rând, în temeiul unui raționament analog celui pe care l-a formulat în Decizia „La Poste”, că transformarea IFPEN în IPIC conferise acestei instituții, începând cu 6 iulie 2006, beneficiul unei garanții de stat nelimitate și implicite.

15 În această privință, Comisia a arătat în esență că particularitățile legate de statutul de IPIC presupuneau ca statul să joace rolul de garant în ultimă instanță cu privire la rambursarea creanțelor IFPEN. În acest fel, s-ar crea atât un avantaj pentru această instituție, cât și o pierdere din resursele publice, deoarece statul ar renunța la remunerația care în mod normal însoțește garanțiile. În plus, garanția ar crea un risc de angajament potențial și viitor asupra resurselor statului, întrucât acesta ar putea fi obligat să achite datoriile IFPEN.

16 În al doilea rând, Comisia a precizat că garanția de stat nelimitată care decurge din statutul de IPIC al IFPEN putea constitui ajutor de stat în măsura în care acoperea activitățile economice ale acesteia. Ea a decis, așadar, să limiteze întinderea examinării sale cu privire la existența unui ajutor de stat exclusiv la activitățile care au o natură economică desfășurate de IFPEN.

17 În al treilea rând, Comisia a examinat aspectul dacă această garanție implicită și nelimitată conferea un avantaj selectiv IFPEN, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare, cu furnizorii, precum și cu clienții.

18 Mai întâi, în ceea ce privește relațiile cu instituțiile bancare și financiare, Comisia a concluzionat că această instituție nu obținuse un avantaj economic real din garanția de stat inerentă statutului său de IPIC în perioada cuprinsă între transformarea sa în IPIC, în luna iulie a anului 2006, și sfârșitul anului 2010 (denumită în continuare „perioada în cauză”). Această instituție a subliniat însă că o asemenea concluzie nu era valabilă decât pentru trecut, întrucât ea nu putea anticipa comportamentul viitor al operatorilor de pe piață și nici evoluția percepției lor în ceea ce privește impactul garanției de stat asupra riscului de nerambursare de către IFPEN.

19 În continuare, în ceea ce privește relațiile cu furnizorii, Comisia a constatat că IFPEN beneficiase de un avantaj economic real, care consta într-o reducere a prețurilor practicate de furnizorii săi. Această reducere de preț ar fi rezultat dintr-o apreciere mai favorabilă de către aceștia din urmă a riscului de nerambursare de către IFPEN, întrucât aceasta nu poate fi plasată în lichidare judiciară în temeiul statutului său de IPIC. În această privință, ea a considerat în esență că, în lipsa garanției de stat, un furnizor care dorește să beneficieze de o garanție comparabilă ar trebui să recurgă la serviciile unei instituții de credit sau de asigurare specializate. Prin urmare, reducerea de preț ar putea fi apreciată în termeni de costuri ale acoperirii riscului echivalent.

20 În sfârșit, în ceea ce privește relațiile cu clienții, Comisia a considerat că, având în vedere garanția adusă de stat instituției IFPEN, clienții săi erau asigurați că aceasta urma să nu se afle niciodată într-o situație de lichidare judiciară fiind, așadar, întotdeauna în măsură să își îndeplinească obligațiile contractuale sau, în cazul în care urma să nu o facă, că vor fi despăgubiți pentru această încălcare. Or, în absența acestei garanții, un client care dorește să beneficieze de același nivel de protecție ar fi obligat să subscrie la un intermediar financiar o garanție de bună execuție. Prin urmare, IFPEN ar fi beneficiat de un avantaj economic real, constând în neachitarea unei prime corespunzătoare unei garanții de bună execuție sau, cel puțin, unei garanții privind cele mai bune eforturi, avantaj pe care l-ar fi oferit clienților săi.

21 Comisia a considerat că avantajul economic obținut de IFPEN ca urmare a garanției de stat era selectiv, întrucât concurenții IFPEN, supuși procedurilor de insolvență de drept comun, nu beneficiau de o garanție de stat comparabilă.

22 În al patrulea și ultimul rând, Comisia a examinat compatibilitatea acestui ajutor de stat ținând seama de normele prevăzute în Cadrul comunitar pentru ajutoarele de stat pentru cercetare, dezvoltare și inovare (JO 2006, C 323, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 5, p. 9). Aceasta a concluzionat că ajutorul de stat acordat „grupului IFPEN” era compatibil cu piața internă, sub rezerva anumitor condiții, precizate în decizia în litigiu.

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

23 Prin cererile introductive depuse la grefa Tribunalului la 9 septembrie 2011 (cauza T-479/11) și, respectiv, la 5 aprilie 2012 (cauza T-157/12), Republica Franceză și IFPEN au formulat, fiecare, o acțiune împotriva deciziei în litigiu.

24 În susținerea acțiunii lor, Republica Franceză și IFPEN au reproșat Comisiei că și-a încălcat obligațiile de probă în materie de ajutoare de stat și a interpretat în mod eronat noțiunea „avantaj selectiv”, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE.

25 Prin Ordonanța din 2 decembrie 2013, Tribunalul a suspendat procedura în cauzele T-479/11 și T-157/12 până la pronunțarea Hotărârii Curții în cauza C-559/12 P, referitoare la legalitatea Deciziei „La Poste”.

26 La 3 aprilie 2014, Curtea a pronunțat Hotărârea Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217).

27 Prin Decizia din 8 septembrie 2015, Tribunalul a conexat cauzele T-479/11 și T-157/12 pentru buna desfășurare a fazei orale a procedurii și în vederea pronunțării deciziei prin care se finalizează judecata.

28 Prin hotărârea atacată, Tribunalul a admis în parte acțiunile formulate de Republica Franceză și de IFPEN în aceste cauze și a anulat decizia în litigiu, în măsura în care aceasta calificase drept „ajutor de stat”, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, garanția care decurge din statutul de IPIC al IFPEN și în măsura în care stabilise consecințele acestei calificări. Tribunalul a respins în rest acțiunile.

29 Motivele hotărârii atacate, relevante pentru prezentul recurs, sunt în esență următoarele.

30 Mai întâi, Tribunalul a explicat la punctele 78-89 din hotărârea atacată că metoda aleasă de Comisie pentru a stabili existența unui avantaj selectiv în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE – care constă în examinarea beneficiului pe care IFPEN l-ar fi obținut din statutul său de IPIC în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare, precum și cu furnizorii și cu clienții – nu era eronată.

31 Cu toate acestea, Tribunalul a arătat la punctul 90 din hotărârea menționată că modul în care Comisia a aplicat această metodă în speță prezenta deficiențe majore, în special în ceea ce privește definiția pretinsului avantaj pe care IFPEN l-ar fi obținut din garanția de stat nelimitată, inerentă statutului său de IPIC, în relațiile sale cu furnizorii și cu clienții. În special, la punctul 94 din hotărârea menționată, Tribunalul a considerat că concluzia Comisiei, potrivit căreia această garanție a generat în favoarea IFPEN un „avantaj economic real”, era întemeiată pe un raționament pur ipotetic.

32 Astfel, pe de o parte, în ceea ce privește relațiile dintre IFPEN și furnizorii săi, Tribunalul a constatat la punctul 95 din aceeași hotărâre că, în opinia Comisiei, avantajul pe care această instituție l-a putut obține din garanția de stat nelimitată consta într-o reducere a prețurilor pe care furnizorii săi i-au acordat-o ca urmare a lipsei unui risc de nerambursare.

33 Cu toate acestea, la punctul 99 din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că niciun element nu dovedea existența, pe piața relevantă sau în comerț în general, a unui fenomen de reducere a prețurilor acordată de furnizorii lor instituțiilor care beneficiază de o garanție de stat împotriva riscului de insolvență.

34 Pe de altă parte, în ceea ce privește relațiile dintre IFPEN și clienții săi, Tribunalul a amintit la punctul 111 din această hotărâre că Comisia a definit avantajul pe care această instituție l-a putut obține din garanția de stat inerentă statutului său ca fiind neplata unei prime corespunzătoare unei garanții de bună execuție sau privind cele mai bune eforturi, avantaj pe care această instituție l-a putut oferi clienților săi.

35 Tribunalul a considerat însă la punctul 114 din hotărârea menționată că un asemenea raționament presupunea că, în condiții normale de piață, clienții institutelor de cercetare precum IFPEN recurg la acest tip de garanții pentru a se proteja împotriva riscului de insolvență al cocontractantului lor și că, în prezența unei garanții precum cea de care beneficiază IFPEN, clienții acesteia din urmă nu aveau nevoie să obțină ei înșiși o garanție echivalentă.

36 Or, Tribunalul a statuat că Comisia nu a furnizat niciun element de probă de natură să demonstreze caracterul fondat sau probabil al acestui raționament.

37 În continuare, la punctele 133-181 din această hotărâre, Tribunalul a respins argumentele invocate de Comisie cu privire la întinderea și la aplicarea prezumției de avantaj stabilite de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217).

38 În această privință, Tribunalul a arătat la punctul 136 din hotărârea atacată că posibilitatea de a recurge la o prezumție ca modalitate de probă depinde de plauzibilitatea ipotezelor pe care este întemeiată aceasta și a amintit la punctele 139 și 140 din această hotărâre că prezumția stabilită în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), se întemeia pe o dublă premisă, pe care Curtea a considerat-o plauzibilă, și anume existența unei influențe favorabile a garanției asupra aprecierii de către creditori a riscului de nerambursare al beneficiarului și o diminuare a costului creditului. Or, Tribunalul a arătat că, în sens contrar, în prezenta cauză, Comisia nu a furnizat, în decizia în litigiu, niciun element susceptibil să demonstreze plauzibilitatea acestor ipoteze, în special faptul că statutul de IPIC al IFPEN era de natură să îi încurajeze pe furnizori să acorde reduceri de preț.

39 Astfel, Tribunalul a arătat la punctul 142 din hotărârea sa că Comisia nu se putea prevala de prezumția prevăzută de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), pentru a stabili existența unui avantaj în relațiile IFPEN cu furnizorii și chiar cu clienții săi. Astfel, această prezumție ar permite doar să se stabilească existența unui avantaj care ia forma unor condiții de creditare mai favorabile și s-ar aplica, așadar, exclusiv relațiilor dintre un IPIC și instituțiile financiare și bancare.

40 Tribunalul s-a pronunțat de asemenea la punctul 162 și următoarele din hotărârea atacată cu privire la argumentul invocat de Comisie, întemeiat pe jurisprudența Uniunii în materie, potrivit căruia, atunci când Comisia apreciază o schemă de ajutor, această instituție se poate limita să studieze caracteristicile generale ale schemei în discuție pentru a verifica dacă cuprinde elemente de ajutor de stat.

41 În această privință, fără a se pronunța cu privire la excepția de inadmisibilitate invocată de IFPEN și de Republica Franceză împotriva acestui argument, întemeiată pe faptul că decizia în litigiu nu califica garanția în discuție drept „schemă de ajutor”, Tribunalul a respins argumentul menționat ca nefondat.

42 Astfel, deși Tribunalul, la punctul 168 din hotărârea atacată, a considerat că garanția asociată statutului de IPIC în general intră sub incidența noțiunii „schemă de ajutor”, în sensul articolului 1 litera (d) din Regulamentul nr. 659/1999, acesta a statuat în schimb la punctele 169-172 din această hotărâre că transformarea IFPEN în IPIC, în măsura în care putea fi calificată drept „ajutor de stat”, constituia un ajutor acordat în baza unei scheme de ajutor care trebuie notificat, cu alte cuvinte un ajutor individual în sensul articolului 1 litera (e) din acest regulament.

43 În sfârșit, în ceea ce privește relațiile dintre IFPEN și instituțiile bancare și financiare, Tribunalul a arătat la punctul 187 din hotărârea atacată că, în principiu, Comisia se putea prevala de prezumția stabilită de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217). Cu toate acestea, la punctele 188 și 189 din hotărârea atacată, Tribunalul a statuat că această prezumție a fost răsturnată de Comisia însăși, întrucât aceasta a constatat, în decizia în litigiu, că IFPEN nu a obținut niciun avantaj economic real care să ia forma unor condiții de creditare mai favorabile care i-ar fi fost acordate de instituțiile bancare și financiare în temeiul statutului său de IPIC. Tribunalul a concluzionat la punctul 190 din această hotărâre că examinarea efectuată de Comisie a demonstrat că IFPEN nu a obținut niciun avantaj din transformarea sa în IPIC în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare în perioada în cauză.

44 La finalul raționamentului său, Tribunalul a concluzionat la punctul 197 din hotărârea atacată că, în decizia în litigiu, Comisia nu a demonstrat existența unui avantaj pe care IFPEN l-ar fi putut obține din garanția de stat asociată statutului său de IPIC, nici în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare, nici în cele cu furnizorii și cu clienții.

45 În consecință, Tribunalul a anulat articolul 1 alineatele (3)-(5), precum și articolele 2-12 din decizia în litigiu, prin care Comisia a calificat garanția care decurge din statutul de IPIC al IFPEN drept „ajutor de stat” în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE și prin care a stabilit consecințele acestei calificări.

Concluziile părților

46 Comisia solicită Curții:

– anularea hotărârii atacate;

– trimiterea cauzei la Tribunal pentru o nouă examinare;

– soluționarea odată cu fondul a cererilor privind cheltuielile de judecată.

47 Republica Franceză solicită Curții:

– respingerea recursului;

– obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

48 IFPEN solicită Curții:

– respingerea recursului;

– obligarea Comisiei la plata tuturor cheltuielilor de judecată, inclusiv a celor efectuate în fața Tribunalului.

Cu privire la recurs

49 Comisia invocă trei motive în susținerea recursului său.

Cu privire la primul motiv

50 Prin intermediul primului motiv de recurs, împărțit în trei aspecte, Comisia reproșează Tribunalului că a săvârșit erori de drept prin faptul că i-a interzis să își limiteze examinarea la caracteristicile generale ale schemei de ajutor în cauză și că a concluzionat în mod eronat că garanția de care beneficiază IFPEN în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare nu constituie ajutor de stat, întemeindu-se pe lipsa unui avantaj real pentru această instituție în trecut (primul și al doilea aspect). Comisia reproșează de asemenea Tribunalului că a depășit limitele controlului său jurisdicțional prin admiterea unui motiv care nu a fost invocat de IFPEN și care nu era detaliat suficient de Republica Franceză (al treilea aspect).

Cu privire la primul aspect al primului motiv

– Argumentația părților

51 În cadrul primului aspect al primului motiv, îndreptat împotriva punctelor 162 și 164, precum și împotriva punctelor 168-173 din hotărârea atacată, Comisia susține că Tribunalul a statuat în mod eronat că garanția de care beneficiază IFPEN nu intra sub incidența noțiunii „schemă de ajutor” prevăzută la articolul 1 litera (d) din Regulamentul nr. 659/1999 și că, în consecință, ea nu putea să se întemeieze pe caracteristicile generale ale garanției respective pentru a demonstra că aceasta constituie ajutor de stat.

52 În această privință, Comisia arată că această noțiune „schemă de ajutor” acoperă măsuri care se caracterizează prin faptul că unele elemente nu sunt definite și rămân nedeterminate în momentul adoptării lor și, în anumite situații, chiar în timpul aplicării lor. Astfel, atunci când Comisia studiază conținutul unor asemenea măsuri pentru a stabili dacă ele constituie ajutoare în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, aceasta se poate limita să examineze caracteristicile lor generale.

53 În speță, Comisia consideră că garanția de stat de care beneficiază IFPEN, care nu este legată de un anumit proiect și care i se acordă pentru o perioadă și într-un cuantum nedeterminat, trebuie calificată drept „schemă de ajutor”. Potrivit Comisiei, este vorba în special despre un „sistem de scheme de ajutor”, dat fiind că acordarea garanției în favoarea IFPEN aparține ea însăși unei scheme de ajutor mai vaste, și anume garanția de stat implicită și nelimitată asociată prin lege statutului de IPIC.

54 Comisia contestă, prin urmare, afirmațiile Tribunalului, care figurează la punctele 168-170 din hotărârea atacată, potrivit cărora garanția asociată statutului de IPIC trebuie calificată drept „schemă de ajutor”, în timp ce recunoașterea statutului de IPIC, cu acordarea garanției care rezultă din aceasta, constituie un ajutor individual care trebuie notificat Comisiei.

55 În această privință, Comisia arată, pe de o parte, că, contrar constatării care figurează la punctul 171 din hotărârea atacată, cerința notificării ajutorului nu ar dovedi nicidecum că garanția de care beneficiază IFPEN nu constituie o schemă de ajutor. Astfel, atât schemele de ajutor, cât și ajutoarele individuale trebuie să fie notificate Comisiei.

56 Pe de altă parte, Comisia evidențiază că interpretarea Tribunalului ar avea ca efect privarea acesteia de posibilitatea de a adopta măsuri utile pentru a solicita autorităților franceze să pună capăt garanției pentru o anumită IPIC. Astfel, conform articolului 108 alineatul (1) TFUE, Comisia poate propune măsuri utile numai pentru schemele de ajutor, iar nu pentru ajutoarele individuale.

57 IFPEN răspunde că primul aspect al primului motiv este, cu dublu temei, vădit inadmisibil.

58 În această privință, IFPEN arată, în primul rând, că raționamentul prezentat de Comisie se întemeiază pe o interpretare inedită a noțiunii „schemă de ajutor”, potrivit căreia garanția de care beneficiază IFPEN ar fi un „sistem de scheme de ajutor”. Astfel, primul aspect s-ar întemeia pe o argumentație nouă, care nu poate fi admisă în stadiul recursului, în conformitate cu articolul 170 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții.

59 În al doilea rând, IFPEN arată că, astfel cum Tribunalul însuși a recunoscut la punctul 164 din hotărârea atacată, decizia în litigiu nu a calificat drept „sistem de scheme de ajutor” acordarea garanției în favoarea IFPEN. De fapt, această decizie ar fi fost adoptată în temeiul normelor dreptului material și procedural al Uniunii care exclud posibilitatea Comisiei de a considera că măsura examinată constituie o schemă de ajutor.

60 Cu privire la fond, IFPEN, precum și guvernul francez contestă argumentația Comisiei.

– Aprecierea Curții

61 Trebuie amintit, pe de o parte, că, în conformitate cu articolul 1 litera (d) din Regulamentul nr. 659/1999, constituie „schemă de ajutor” orice act în baza căruia, fără a fi necesare măsuri suplimentare de punere în aplicare, pot fi acordate alocări individuale de ajutor întreprinderilor definite în mod general și abstract în actul menționat, precum și orice act în baza căruia ajutorul, care nu este legat de un anumit proiect, poate fi acordat uneia sau mai multor întreprinderi pentru o perioadă nedeterminată și/sau într-un cuantum nedeterminat.

62 Pe de altă parte, articolul 1 litera (e) din acest regulament definește noțiunea „ajutor individual” ca fiind orice ajutor de stat care nu este acordat în baza unei scheme de ajutor sau este acordat în baza unei scheme de ajutor, dar trebuie notificat.

63 În plus, astfel cum reiese din jurisprudența Curții în materie de ajutoare de stat, în cazul unei scheme de ajutor, Comisia se poate limita să analizeze caracteristicile generale ale schemei în cauză, fără a fi obligată să examineze fiecare caz concret în care se aplică, în scopul de a verifica dacă schema respectivă cuprinde elemente de ajutor (Hotărârea din 9 iunie 2011, Comitato „Venezia vuole vivere” și alții/Comisia, C-71/09 P, C-73/09 P și C-76/09 P, EU:C:2011:368, punctul 130, precum și Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Comisia și Spania/Government of Gibraltar și Regatul Unit, C-106/09 P și C-107/09 P, EU:C:2011:732, punctul 122).

64 În lumina acestor considerații trebuie să se verifice dacă, astfel cum susține Comisia, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a statuat la punctele 169-172 din hotărârea atacată că garanția de care beneficiază IFPEN nu constituie o schemă de ajutor și că Comisia nu putea, prin urmare, să se întemeieze pe caracteristicile generale ale acestei măsuri pentru a demonstra că ea constituie ajutor de stat.

65 În această privință, este necesar să se arate, în primul rând, că Tribunalul a considerat în mod întemeiat la punctul 169 din hotărârea atacată că măsura examinată în decizia în litigiu nu era, în general, garanția asociată statutului de IPIC, ci, astfel cum reiese în special din considerentele (21)-(24) ale acestei decizii, o măsură specifică, și anume transformarea IFPEN în IPIC.

66 Trebuie să se constate astfel că măsura în cauză nu conține nicio dispoziție în temeiul căreia ar fi posibilă acordarea unor ajutoare, în sensul articolului 1 litera (d) din Regulamentul nr. 659/1999. Astfel, această măsură se limitează la a conferi unei anumite persoane juridice, în speță IFPEN, beneficiul unei garanții de stat nelimitate și implicite asociat statutului de IPIC, care determină acordarea unei asemenea garanții acestui operator.

67 Prin urmare, contrar celor susținute de Comisie, măsura menționată nu intră sub incidența noțiunii „schemă de ajutor” prevăzută la articolul 1 litera (d) din Regulamentul nr. 659/1999.

68 În al doilea rând, trebuie arătat, asemenea IFPEN, că, întrucât Comisia a făcut alegerea de a analiza măsura în discuție ca un ajutor individual ad-hoc, Tribunalului îi revenea sarcina de a examina validitatea deciziei în litigiu numai în raport cu această calificare.

69 În special, după cum a amintit Tribunalul la punctul 171 din hotărârea atacată, Comisia a arătat în considerentele (256)-(259) ale deciziei în litigiu că transformarea IFPEN în IPIC constituia un ajutor nou în sensul articolului 1 litera (c) din Regulamentul nr. 659/1999, supus obligației de notificare, și că, în măsura în care schimbarea statutului IFPEN nu i-a fost notificată în mod oficial, ci doar semnalată incidental în cadrul unei alte proceduri, această obligație nu fusese respectată de autoritățile franceze, astfel încât transformarea IFPEN în EPIC constituia un ajutor ilegal.

70 În aceste condiții, trebuie să se constate, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 78 din concluzii, că Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept atunci când a statuat la punctul 172 din hotărârea atacată că, în măsura în care transformarea IFPEN în IPIC poate fi calificată drept „ajutor de stat", aceasta constituie un ajutor acordat pe baza unei scheme de ajutor care trebuie notificată, cu alte cuvinte, un ajutor individual în sensul articolului 1 litera (e) din Regulamentul nr. 659/1999.

71 Pe de altă parte, argumentația Comisiei întemeiată pe noțiunea „sistem de scheme de ajutoare" nu poate infirma această concluzie, având în vedere că, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 80 din concluzii, o asemenea noțiune lipsește din Regulamentul nr. 659/1999. În această privință, articolul 1 din acesta din urmă, care enumeră diferitele categorii de ajutoare, se limitează să definească schemele de ajutor și ajutoarele individuale, fără a prevedea posibilitatea ca o măsură care intră sub incidența noțiunii „schemă de ajutor" prevăzute la articolul 1 litera (d) din regulamentul menționat să poată aparține ea însăși unei scheme de ajutor mai largi.

72 Același lucru este valabil și pentru argumentația Comisiei potrivit căreia calificarea transformării IFPEN în IPIC drept „ajutor individual", stabilită de Tribunal, ar avea ca efect să o priveze de posibilitatea de a adopta măsuri utile, în sensul articolului 108 alineatul (1) TFUE, pentru a solicita autorităților franceze să pună capăt garanției pentru o anumită IPIC.

73 În această privință, este suficient să se arate, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 82 din concluzii, că aprecierile Tribunalului privind natura de ajutor individual a măsurii examinate, care figurează la punctele 169-172 din hotărârea atacată, se întemeiază pe împrejurările specifice legate de transformarea IFPEN în IPIC și nu sunt, în principiu, transpozabile la toate instituțiile de acest tip.

74 În aceste condiții și fără a fi necesară pronunțarea cu privire la admisibilitatea primului aspect al primului motiv, trebuie, în orice caz, să se respingă acest aspect ca nefondat.

Cu privire la al doilea aspect al primului motiv

– Argumentația părților

75 În cadrul celui de al doilea aspect al primului motiv, Comisia susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a statuat că garanția asociată statutului de IPIC nu conferea IFPEN un avantaj în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare, întemeindu-se numai pe lipsa unui avantaj real pentru această instituție în cadrul acestor relații în perioada în cauză.

76 În această privință, Comisia arată, mai întâi, că, întrucât măsura în cauză constituie o schemă de ajutor, Tribunalul ar fi trebuit să verifice dacă această garanție era susceptibilă, ținând seama de caracteristicile sale generale, să confere IFPEN un avantaj în viitor, și aceasta indiferent de lipsa unui avantaj real în termeni de condiții de creditare în perioada în cauză. Comisia subliniază în această privință că a examinat efectele reale ale garanției în această perioadă cu unicul scop de a verifica dacă un avantaj concret s-a materializat în perioada menționată, iar nu de a analiza dacă garanția constituia sau nu ajutor de stat, aspect care depindea exclusiv de aprecierea efectelor potențiale ale acestei măsuri.

77 Pe de altă parte, în opinia Comisiei, abordarea adoptată de Tribunal ar echivala cu acordarea unui tratament mai favorabil statelor membre care nu notifică acordarea garanțiilor nelimitate față de cele care o notifică în conformitate cu articolul 108 TFUE, deși, potrivit unui principiu constant în materie de ajutoare de stat, cele dintâi state membre nu pot fi avantajate față de cele din urmă.

78 Astfel, atunci când un stat membru notifică intenția sa de a acorda o garanție de această natură, Comisia, întrucât nu poate cunoaște efectele reale ale măsurii, nu examinează decât efectele potențiale ale acesteia. În cazul în care, în schimb, un stat membru acordă o asemenea garanție fără a o notifica în

prealabil, el va putea demonstra ulterior că această măsură nu a produs niciun efect concret și, în consecință, va putea exclude calificarea ei drept „ajutor de stat”. Pentru acest motiv, statele membre ar fi încurajate să nu notifice acordarea unor garanții nelimitate.

79 Cu titlu subsidiar, Comisia susține că, chiar dacă s-ar dori să se considere că garanția de care beneficiază IFPEN nu constituie o schemă de ajutor, ci un ajutor individual, Tribunalul ar fi trebuit să își întemeieze examinarea pe efectele potențiale ale garanției, cu alte cuvinte pe efectele pe care această măsură este susceptibilă să le producă.

80 IFPEN și guvernul francez contestă această argumentație.

– Aprecierea Curții

81 Este necesar să se arate de la bun început, astfel cum s-a statuat în cadrul primului aspect al primului motiv, că măsura în cauză nu constituie o schemă de ajutor, în sensul articolului 1 litera (d) din Regulamentul nr. 659/1999.

82 Astfel, Tribunalul a concluzionat în mod întemeiat la punctul 173 din hotărârea atacată că jurisprudența referitoare la obligațiile de probă care revin Comisiei în materie de scheme de ajutor nu era aplicabilă în speță.

83 În aceste condiții, întrucât al doilea aspect al primului motiv de recurs se întemeiază pe premisa eronată că măsura în cauză constituie o schemă de ajutor, acest aspect trebuie respins ca nefondat.

84 În ceea ce privește argumentația evocată cu titlu subsidiar de Comisie, trebuie să se verifice dacă, astfel cum susține aceasta, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a statuat că, pentru a demonstra existența unui avantaj pentru IFPEN în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare, Comisia nu putea să își limiteze examinarea la efectele potențiale pe care măsura în cauză era susceptibilă să le producă și că ar fi trebuit de asemenea să examineze efectele reale pe care le producea garanția asociată statutului de IPIC.

85 Această argumentație se întemeiază însă pe o interpretare eronată a hotărârii atacate.

86 Astfel, la punctele 79 și 182 din hotărârea menționată, Tribunalul a constatat că, în decizia în litigiu, Comisia a admis că, în perioada în cauză, IFPEN nu a obținut un avantaj economic real din garanția asociată statutului său de IPIC în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare. În special, Tribunalul a subliniat că, în considerentul (199) al acestei decizii, Comisia a arătat că potențialul avantaj pe care IFPEN l-ar fi putut obține din garanția nelimitată sub forma unei rate a pieței mai avantajoase nu s-a materializat în perioada în cauză.

87 Având în vedere această constatare, Tribunalul a statuat la punctul 188 din hotărârea atacată că prezumția simplă în sensul Hotărârii din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), potrivit căreia garanția de stat implicită și nelimitată inerentă statutului de IPIC are drept consecință o îmbunătățire a poziției financiare a întreprinderii beneficiare în cauză, fusese răsturnată în speță.

88 Astfel, contrar celor susținute de Comisie, Tribunalul nu a indicat nicidecum că aceasta ar fi trebuit să verifice efectele reale al măsurii în cauză în perioada vizată pentru a stabili existența unui avantaj pentru IFPEN în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare. Astfel, Tribunalul s-a limitat să arate că, din moment ce Comisia a constatat ea însăși lipsa unor efecte reale în această perioadă, prezumția simplă stabilită prin Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), era răsturnată.

89 În consecință, al doilea aspect al primului motiv de recurs trebuie înlăturat în integralitate.

Cu privire la al treilea aspect al primului motiv

– *Argumentația părților*

90 Prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv, Comisia reproșează Tribunalului că s-a pronunțat *ultra petita* în raport cu criticile invocate de părți cu privire la existența unui avantaj pentru IFPEN în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare.

91 În această privință, Comisia arată că analiza sa referitoare la existența unui asemenea avantaj nu a făcut obiectul niciunei critici din partea IFPEN în cererea sa introductivă în primă instanță. În ceea ce privește Republica Franceză, aceasta s-ar fi limitat să conteste existența acestui avantaj pentru simplul motiv că Comisia nu îl demonstrase, fără a invoca niciun argument în susținerea acestei pretenții.

92 În consecință, admițând un motiv care nu fusese invocat de una dintre reclamantele în primă instanță și nu fusese decât în mod insuficient detaliat de cealaltă reclamantă, Tribunalul ar fi încălcat limitele competenței sale jurisdicționale.

93 IFPEN și guvernul francez contestă această argumentație.

– *Aprecierea Curții*

94 Trebuie subliniat, de la bun început, că din cuprinsul punctelor 58 și 185 din hotărârea atacată rezultă că Republica Franceză a contestat efectiv, în cadrul primului aspect al celui de al treilea motiv al acțiunii în fața Tribunalului, concluziile Comisiei, care figurează în decizia în litigiu, referitoare la existența unui avantaj pentru IFPEN în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare.

95 De asemenea, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 92 din concluzii, IFPEN a contestat în mai multe rânduri, în cererea introductivă și în replica sa depuse la Tribunal, analiza Comisiei referitoare la existența unui asemenea avantaj.

96 În aceste condiții, al treilea aspect al primului motiv de recurs trebuie înlăturat ca nefondat.

97 Întrucât niciunul dintre aspectele primului motiv nu a fost admis, acest motiv trebuie respins.

Cu privire la al doilea motiv

Argumentația părților

98 Prin intermediul celui de al doilea motiv îndreptat în esență împotriva punctelor 134-137 și 188-193 din hotărârea atacată, Comisia reproșează Tribunalului, pe de o parte, că a săvârșit o eroare de drept în ceea ce privește definirea domeniului de aplicare al prezumției existenței unui avantaj stabilite de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), și, pe de altă parte, că a statuat în mod eronat că această prezumție fusese răsturnată în speță în ceea ce privește relațiile IFPEN cu instituțiile bancare și financiare.

99 În cadrul acestui motiv, Comisia amintește, mai întâi, că, în temeiul acestei hotărâri, ea nu este obligată să demonstreze efectele reale ale unei garanții pentru a stabili existența unui avantaj în favoarea entității care beneficiază de statutul de IPIC. Astfel, ea s-ar putea întemeia, în această privință, pe o prezumție simplă, care rezultă din garanția însăși.

100 În continuare, Comisia arată că Tribunalul a considerat în mod eronat la punctele 188-192 din hotărârea atacată că prezumția de avantaj fusese răsturnată ca urmare a lipsei unui efect real asupra relațiilor dintre IFPEN și instituțiile bancare și financiare în perioada în cauză, din moment ce această din urmă împrejurare nu era suficientă pentru a răsturna această prezumție. Pentru a stabili că prezumția menționată fusese răsturnată, ar fi trebuit să se demonstreze că garanția în discuție nu era susceptibilă, ca urmare a particularităților IFPEN, să confere un avantaj acestei instituții în relațiile sale cu operatorii menționați.

101 În sfârșit, Comisia concluzionează că, întrucât reduce astfel domeniul de aplicare al prezumției de avantaj, Tribunalul a încălcat articolul 107 alineatul (1) TFUE, precum și normele de probă cu privire la existența unui avantaj în sensul acestei dispoziții.

102 IFPEN și Republica Franceză contestă această argumentație.

103 IFPEN susține că Tribunalul a statuat în mod corect că, în speță, Comisia nu se putea prevala de prezumția care decurge din Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217).

104 IFPEN subliniază că această prezumție constituie o excepție de la principiul potrivit căruia revine Comisiei sarcina de a demonstra că o măsură îndeplinește condițiile pentru a fi calificată drept „ajutor de stat”, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE. O asemenea prezumție ar trebui astfel interpretată în mod strict și, prin urmare, ar trebui aplicată doar atunci când existența unui avantaj real este plauzibilă.

105 IFPEN adaugă că, în decizia în litigiu, Comisia nu a precizat motivele pentru care ar fi plauzibil să se prezume existența unui avantaj în favoarea IFPEN. Pentru acest motiv, decizia menționată nu ar îndeplini cerințele de motivare care decurg din articolul 296 TFUE.

106 În ceea ce privește răsturnarea prezumției, IFPEN evidențiază că Tribunalul a arătat în mod întemeiat la punctele 189-192 din hotărârea atacată că, în perioada în cauză, această instituție nu a obținut niciun beneficiu din garanția asociată statutului său de IPIC în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare. În plus, Comisia nu ar fi furnizat niciun element care să permită să se stabilească o posibilă schimbare a situației după anul 2010, care ar fi determinat IFPEN să împrumute sume în condiții diferite de cele ale pieței.

107 Republica Franceză, la rândul său, consideră că al doilea motiv al Comisiei trebuie respins ca nefondat. În această privință, guvernul respectiv se raportează în esență la argumentele dezvoltate în cadrul răspunsului său la cel de al doilea aspect al primului motiv.

Aprecierea Curții

108 Trebuie arătat că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, pentru calificarea unei măsuri drept „ajutor de stat”, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, este necesară îndeplinirea tuturor condițiilor următoare. În primul rând, trebuie să fie vorba despre o intervenție a statului sau prin intermediul resurselor de stat. În al doilea rând, această intervenție trebuie să fie susceptibilă să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre. În al treilea rând, aceasta trebuie să acorde un avantaj selectiv beneficiarului. În al patrulea rând, aceasta trebuie să denatureze sau să amenințe să denatureze concurența (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/World Duty Free Group și alții, C-20/15 P și C-21/15 P, EU:C:2016:981, punctul 53 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 18 mai 2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, punctul 13).

109 În ceea ce privește în special cea de a treia dintre aceste condiții, trebuie amintit că, în conformitate cu o jurisprudență de asemenea constantă a Curții, sunt considerate ajutoare de stat intervențiile care, sub orice formă, pot favoriza direct sau indirect întreprinderi sau care trebuie să fie considerate un avantaj economic pe care întreprinderea beneficiară nu l-ar fi putut obține în condiții normale de piață (Hotărârea din 2 septembrie 2010, Comisia/Deutsche Post, C-399/08 P, EU:C:2010:481, punctul 40 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 27 iunie 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, punctul 65 și jurisprudența citată).

110 Trebuie să se sublinieze că, astfel cum a arătat Tribunalul la punctul 71 din hotărârea atacată, revine Comisiei sarcina de a face dovada existenței unui ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE. În special, reiese din jurisprudența Curții referitoare la principiile în materie de administrare a probei în sectorul ajutoarelor de stat că Comisia are obligația să conducă procedura de investigare a măsurilor vizate cu diligență și cu imparțialitate, pentru ca, la momentul adoptării deciziei finale privind existența și, dacă este cazul, incompatibilitatea sau nelegalitatea ajutorului, să dispună de cele mai complete și mai fiabile elementele posibile în acest scop (Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia, C-559/12 P, EU:C:2014:217, punctul 63).

111 Cu toate acestea, din Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217, punctele 98 și 99), reiese că, în cadrul examinării menționate, Comisia se poate prevala de o prezumție simplă potrivit căreia acordarea unei garanții de stat implicite și nelimitate în favoarea unei întreprinderi care nu este supusă procedurilor de drept comun în materie de redresare și de lichidare are drept consecință o îmbunătățire a poziției sale financiare printr-o reducere a sarcinilor care grevează în mod normal bugetul său. Astfel, în cadrul unei proceduri privind ajutoarele existente, pentru a dovedi avantajul obținut printr-o asemenea garanție de întreprinderea beneficiară, este suficient ca Comisia să stabilească existența însăși a acestei garanții, fără a fi necesar să demonstreze efectele reale produse de aceasta de la momentul acordării ei.

112 În lumina acestor considerații trebuie să se verifice dacă, astfel cum susține Comisia, Tribunalul a săvârșit erori de drept atunci când a definit domeniul de aplicare al prezumției simple de existență a unui avantaj stabilite de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), și ulterior a statuat că aceasta fusese răsturnată în speță.

113 În această privință, trebuie să se arate că, la punctele 134-137 din hotărârea atacată, Tribunalul a subliniat, în primul rând, că posibilitatea de a recurge la o prezumție ca modalitate de probă depinde de plauzibilitatea ipotezelor pe care este întemeiată aceasta. În special, prezumția stabilită în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), s-ar întemeia pe dubla premisă, considerată plauzibilă de Curte, potrivit căreia, pe de o parte, existența unei garanții din partea autorităților publice ale unui stat membru are o influență favorabilă asupra aprecierii de către creditori a riscului de nerambursare al beneficiarului acestei garanții și, pe de altă parte, această influență favorabilă se exprimă prin diminuarea costului creditului.

114 În al doilea rând, în ceea ce privește relațiile IFPEN cu instituțiile bancare și financiare, Tribunalul a statuat la punctele 188-190 din hotărârea atacată că prezumția stabilită astfel de Curte a fost răsturnată în speță, întrucât examinarea efectuată de Comisie a evidențiat că, în perioada în cauză, IFPEN nu a obținut un avantaj economic real din garanția asociată statutului său de IPIC.

115 Or, este necesar să se constate că raționamentul Tribunalului expus la punctele 134-137 și 188-190 din hotărârea sa este afectat de erori de drept.

116 Astfel, după cum a arătat în esență avocatul general la punctul 123 din concluzii, simpla împrejurare că IFPEN beneficiază de o garanție de stat era de natură să permită Comisiei să se prevaleze de prezumția de avantaj, așa cum a fost stabilită de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), această prezumție fiind întemeiată pe ideea că, datorită garanției asociate statutului său, o IPIC beneficiază sau ar putea beneficia de condiții financiare mai avantajoase

decât cele care sunt în mod normal acordate pe pieţele financiare. Pentru a se prevala de această prezumţie, Comisia nu era, aşadar, obligată să demonstreze efectele reale produse de garanţia în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franţa/Comisia, C-559/12 P, EU:C:2014:217, punctul 99).

117 Astfel, deşi este adevărat că o asemenea prezumţie nu este decât o prezumţie simplă şi, aşadar, refragabilă, ea nu poate fi totuşi răsturnată decât în măsura în care se dovedeşte că, având în vedere contextul economic şi juridic în care se înscrie garanţia asociată statutului de IPIC în cauză, acesta din urmă nu a obţinut în trecut şi, în mod plauzibil, nu va obţine în viitor vreun avantaj economic real din garanţia respectivă.

118 În aceste condiţii, contrar afirmaţiilor Tribunalului care figurează la punctele 134-137 şi 188-190 din hotărârea atacată, simpla împrejurare că beneficiarul unei asemenea garanţii nu a obţinut în trecut niciun avantaj economic real din statutul său de IPIC nu este suficientă, prin ea însăşi, pentru a răsturna prezumţia existenţei unui avantaj.

119 În consecinţă, Tribunalul a considerat în mod eronat la punctele 134-137 din hotărârea atacată că posibilitatea de a se prevala de prezumţia stabilită de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franţa/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), se întemeia pe existenţa unor efecte reale în favoarea beneficiarului garanţiei şi, în continuare, la punctele 188-190 din această hotărâre că, în ceea ce priveşte relaţiile IFPEN cu instituţiile bancare şi financiare, prezumţia menţionată fusese răsturnată.

120 Având în vedere consideraţiile care precedă, este necesar să se admită al doilea motiv.

Cu privire la al treilea motiv

Argumentaţia părţilor

121 Prin intermediul celui de al treilea motiv, îndreptat împotriva punctelor 134-161 din hotărârea atacată, Comisia reproşează Tribunalului că a concluzionat în mod eronat că ea nu putea să se prevaleze de o prezumţie simplă de existenţă a unui avantaj în favoarea IFPEN în cadrul relaţiilor acesteia cu furnizorii şi cu clienţii săi.

122 Potrivit Comisiei, o asemenea concluzie a Tribunalului ar fi întemeiată în esenţă, pe de o parte, pe o interpretare eronată a Hotărârii din 3 aprilie 2014, Franţa/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), şi a Comunicării privind garanţiile, precum şi, pe de altă parte, pe o pretinsă lipsă de influenţă plauzibilă a garanţiei asupra relaţiilor dintre IFPEN şi furnizorii şi clienţii săi.

123 În primul rând, în ceea ce priveşte interpretarea Hotărârii din 3 aprilie 2014, Franţa/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), Comisia susţine că nu rezultă nicidecum din această hotărâre că prezumţia de existenţă a unui avantaj nu s-ar putea aplica relaţiilor unei IPIC cu furnizorii şi cu clienţii săi. În această privinţă, ea subliniază că avantajul identificat de Curte în hotărârea menţionată se întemeiază pe două elemente, şi anume îmbunătăţirea condiţiilor de creditare şi neplata de către IPIC a primei adecvate care corespunde asumării de riscuri suportate de stat. Or, aceste consideraţii s-ar aplica de asemenea relaţiilor dintre o IPIC precum IFPEN şi creditorii săi comerciali.

124 Pe de altă parte, faptul că Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franţa/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), şi Comunicarea privind garanţiile fac referire, în cadrul examinării prezumţiei existenţei unui avantaj, doar la creditele acordate de instituţiile bancare sau financiare nu ar exclude posibilitatea ca prezumţia menţionată să se aplice şi în cadrul relaţiilor unei IPIC cu creditorii săi comerciali, întrucât Curtea, în această hotărâre, face o asemenea referire numai cu titlu de exemplu.

125 În al doilea rând, în ceea ce privește pretinsa lipsă de influență plauzibilă a garanției asupra relațiilor unei IPIC precum IFPEN cu furnizorii și cu clienții săi, Comisia arată, mai întâi, că nu se poate susține în mod rezonabil că creditorii comerciali sunt în general indiferenți față de rambursarea creanțelor lor. Dimpotrivă, în orice operațiune de credit, indiferent dacă este vorba despre un credit financiar sau despre un credit comercial, riscul de nerambursare este un element care afectează relația dintre cocontractanți. În consecință, în speță, pentru un creditor comercial al IFPEN, asigurarea că i se va rambursa creanța de către stat în cazul nerambursării de către IFPEN ar prezenta în principiu o importanță deloc neglijabilă pentru acest creditor.

126 În continuare, Comisia arată că, la punctul 139 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat că plauzibilitatea ipotezei unei influențe favorabile a existenței unei garanții de stat asupra relațiilor IFPEN cu furnizorii săi, care se traduce printr-o reducere a prețurilor acordată de aceștia din urmă, nu se impunea de la sine. Or, în opinia Comisiei, deși o reducere de preț poate rezulta dintr-o pluralitate de factori, iar nu numai din existența unei garanții asociate statutului de IPIC, nu ar trebui totuși să se înlăture aplicarea prezumției de existență a unui avantaj stabilite în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), în materia relațiilor unei IPIC cu furnizorii săi.

127 IFPEN răspunde că, prin intermediul celui de al treilea motiv, Comisia urmărește în realitate să conteste aprecierile de fapt și de probă efectuate de Tribunal la punctele 90-131 din hotărârea atacată. Acest motiv ar trebui, așadar, respins ca inadmisibil.

128 Cu privire la fond, IFPEN, precum și Republica Franceză contestă argumentația Comisiei.

129 IFPEN arată că, întrucât acordarea garanției asociate statutului de IPIC constituie un ajutor individual, iar prezumția stabilită prin Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), nu este aplicabilă în speță, Tribunalul a concluzionat în mod corect la punctul 129 din hotărârea atacată că Comisia trebuia să examineze efectele reale ale garanției pentru a demonstra existența unui avantaj pentru IFPEN.

130 În plus, IFPEN susține că, contrar celor arătate de Comisie în recursul formulat, aceasta nu a identificat, în decizia în litigiu, un avantaj în favoarea creditorilor săi, în special a furnizorilor și a clienților săi.

131 În această privință, el subliniază că, în decizia în litigiu, precum și în recursul formulat, Comisia a concluzionat în mod eronat, pe de o parte, în ceea ce privește relațiile dintre IFPEN și furnizorii săi, că aceștia din urmă sunt dispensați de plata unui comision de factoring pentru a-și cesiona creanțele către IFPEN, din moment ce ei beneficiază de garanția de stat implicită, și, pe de altă parte, în ceea ce privește relațiile dintre IFPEN și clienții săi, că, datorită garanției legate de statutul său de IPIC, IFPEN a putut oferi clienților săi o garanție de bună execuție sau privind cele mai bune eforturi. Astfel, Tribunalul ar fi considerat în mod corect la punctele 99-108 și, respectiv, la punctele 111-120 din hotărârea atacată că ipoteza invocată de Comisie, având în vedere pretinsul avantaj pentru IFPEN în relațiile sale cu clienții și cu furnizorii, era teoretică și neplauzibilă.

132 Republica Franceză, la rândul său, consideră că Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept în ceea ce privește definirea domeniului de aplicare al prezumției de existență a unui avantaj care decurge din garanția de stat implicită și nelimitată. Astfel, potrivit acestui stat membru, Tribunalul a fost îndreptățit să nu extindă această garanție la relațiile IPIC cu furnizorii și cu clienții săi.

133 În această privință, Republica Franceză amintește că prezumția stabilită prin Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), nu se întemeiază pe o ipoteză referitoare la relațiile IPIC cu furnizorii sau cu clienții săi, astfel încât Comisia nu s-ar putea prevala de aceasta în asemenea împrejurări.

134 În orice caz, astfel cum a arătat Tribunalul la punctul 136 din hotărârea atacată, posibilitatea de a recurge la o asemenea prezumție ca modalitate de probă depinde de plauzibilitatea ipotezelor pe care se întemeiază.

135 În această privință, decizia în litigiu s-ar întemeia, pe de o parte, pe ipoteza potrivit căreia IPIC care beneficiază de o garanție de stat profită de o reducere a prețurilor acordată de furnizorii săi. Or, Tribunalul ar fi arătat în mod întemeiat că o reducere de preț în relațiile dintre un furnizor și IPIC în cauză se bazează pe o pluralitate de factori, printre care volumul comenzilor efectuate, termenele de plată acordate de furnizor sau vechimea relațiilor contractuale. O reducere de preț nu ar rezulta, așadar, din existența unei garanții din partea autorităților publice în favoarea IPIC.

136 Pe de altă parte, în ceea ce privește relațiile dintre IFPEN și clienții săi, statul membru menționat susține că Tribunalul a fost îndreptățit să considere la punctul 141 din hotărârea atacată că Comisia nu a definit în decizia în litigiu avantajul care ar decurge pentru IFPEN din existența garanției de stat și că, în consecință, prezumția de care intenționa să se prevaleze era, în această privință, lipsită de obiect. Astfel, potrivit Republicii Franceze, Comisia nu a demonstrat în ce mod garanția de stat implicită și nelimitată inerentă statutului de IPIC ar avea drept consecință o îmbunătățire a poziției sale în relațiile cu clienții.

Aprecierea Curții

137 Cu titlu introductiv, este necesar să se arate că, contrar celor susținute de IFPEN, Comisia nu urmărește, prin intermediul celui de al treilea motiv, contestarea aprecierilor de fapt și privind probele efectuate de Tribunal în hotărârea atacată.

138 Astfel, prin intermediul acestui motiv, Comisia susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a statuat la punctele 134-160 din hotărârea atacată că ea nu se putea prevala de prezumția existenței unui avantaj stabilită de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), pentru a demonstra existența, în favoarea IFPEN, în relațiile acesteia cu furnizorii și cu clienții săi, a unui avantaj care să decurgă din garanția de stat.

139 În această privință, este adevărat că, în această hotărâre, Curtea a recunoscut expres existența unei prezumții simple de avantaj legat de garanția asociată statutului de IPIC numai în ceea ce privește relațiile pe care aceasta le poate întreține cu instituțiile bancare și financiare. Cu toate acestea, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 168 din concluzii, nu reiese din hotărârea menționată că o asemenea prezumție nu ar putea, în principiu, să se aplice altor relații ale IPIC, în special celor pe care le întreține cu furnizorii și cu clienții săi.

140 Mai întâi, contrar celor arătate de Tribunal la punctul 147 din hotărârea atacată, nu se poate deduce nicio considerație utilă din faptul că, în decizia „La Poste”, care era contestată în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), Comisia a demonstrat existența unui avantaj în favoarea IPIC prin examinarea exclusivă a relațiilor acesteia cu instituțiile bancare și financiare, fără a proceda la examinarea relațiilor sale cu furnizorii și cu clienții. Astfel, o asemenea împrejurare nu a fost nicidecum evidențiată de Curte la punctele 94-99 din această din urmă hotărâre, în care a fost stabilită prezumția simplă de avantaj legat de garanția asociată statutului de IPIC.

141 În continuare, în ceea ce privește consecințele pe care Tribunalul le-a dedus la punctul 152 din hotărârea atacată din trimiterea la Hotărârea din 8 decembrie 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814), efectuată de Curte la punctul 96 din Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), trebuie să se sublinieze că, în prima dintre aceste hotărâri, Curtea a statuat în esență că instanțele naționale erau competente să anuleze, în temeiul articolului 108 alineatul (3) TFUE, o garanție de stat într-o situație în care un ajutor nelegal a fost pus în aplicare

prin intermediul acestei garanții, consimțită de o autoritate publică pentru a acoperi un împrumut acordat de o societate financiară în favoarea unei întreprinderi care nu ar fi putut să obțină o asemenea finanțare în condiții normale de piață.

142 În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 8 decembrie 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814), calificarea garanției furnizate de autoritatea publică drept „ajutor de stat” în favoarea persoanei creditate nu a fost dezbătută în fața Curții, din moment ce era cert că, în momentul constituirii garanției menționate, persoana creditată se afla deja în dificultate, astfel încât, în lipsa unei asemenea garanții, nu ar fi fost în măsură să obțină finanțare pe piața de capital.

143 Așadar, contrar celor statuate de Tribunal la punctul 152 din hotărârea atacată, trimiterea la această hotărâre nu furnizează nicio informație utilă cu privire la domeniul de aplicare al prezumției simple de avantaj stabilite de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217).

144 De asemenea, la punctul 156 din hotărârea atacată, Tribunalul nu putea deduce nicio consecință cu privire la domeniul de aplicare al prezumției menționate din trimiterea efectuată de Curte la punctul 97 din Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), la punctele 1.2, 2.1 și 2.2 din Comunicarea privind garanțiile.

145 Desigur, este adevărat că aceste puncte din Comunicarea privind garanțiile se referă numai la avantajul de care poate profita beneficiarul unei garanții de stat sub forma unor condiții de creditare mai avantajoase precum o rată de împrumut mai redusă sau cerințe mai puțin stricte în termeni de garanție. Cu toate acestea, trimiterea efectuată de Curte la punctele menționate din Comunicarea privind garanțiile era justificată în raport cu împrejurările cauzei în care s-a pronunțat Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), în care era vorba numai despre avantajul pe care IPIC în cauză îl putea obține din garanția care decurge din statutul său în relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare.

146 În sfârșit, trebuie arătat că argumentul pe care Tribunalul, la punctul 159 din hotărârea atacată, a intenționat să îl deducă din observațiile formulate de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), în special la punctul 104 din aceasta, este lipsit, cel puțin, de claritate. Astfel, nu se poate înțelege modul în care aceste observații confirmă, așa cum a afirmat totuși Tribunalul, că modalitatea de probă simplificată acceptată de Curte pentru a stabili dacă o garanție de stat implicită și nelimitată, inerentă statutului de IPIC, constituie un avantaj economic s-ar aplica numai în cazul unei persoane creditate care, datorită garanției menționate, beneficiază de rate ale dobânzii mai reduse sau poate furniza o garanție mai redusă.

147 În aceste condiții, trebuie să se constate că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a statuat, la punctul 160 din hotărârea atacată, că prezumția de existență a unui avantaj stabilită de Curte în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), se limitează la relațiile care implică o operațiune de finanțare, un împrumut sau, în sens mai larg, un credit din partea creditorului unei IPIC, în special la relațiile dintre această IPIC și instituțiile bancare și financiare.

148 Prin urmare, al treilea motiv trebuie admis.

149 Cu toate acestea, este necesar să se precizeze că această hotărâre nu poate fi interpretată nici în sensul că prezumția menționată poate fi extinsă în mod automat la relațiile unei IPIC cu furnizorii și cu clienții săi, fără a fi necesar să se examineze în prealabil dacă, ținând seama de comportamentele actorilor menționați, avantajul pe care instituția îl poate obține din acestea este similar celui pe care îl obține din relațiile sale cu instituțiile bancare și financiare.

150 Astfel, după cum s-a constatat la punctul 116 din prezenta hotărâre, prezumția stabilită în Hotărârea din 3 aprilie 2014, Franța/Comisia (C-559/12 P, EU:C:2014:217), se întemeiază pe ipoteza că, datorită garanției asociate statutului său, IPIC în cauză beneficiază sau ar putea beneficia de condiții financiare mai avantajoase decât cele care sunt în mod normal acordate pe piețele financiare. Astfel, aplicarea prezumției menționate în relațiile IPIC cu furnizorii și cu clienții nu s-ar justifica decât în măsura în care asemenea condiții mai avantajoase sunt prezente și în relațiile cu aceștia din urmă pe piețele vizate.

151 În consecință, atunci când Comisia urmărește aplicarea prezumției menționate, aceasta trebuie să examineze contextul economic și juridic în care se înscrie piața afectată de relațiile în discuție. În special, Comisia are obligația să verifice dacă comportamentele actorilor de pe piața în cauză justifică o ipoteză privind existența unui avantaj analogă celei care se regăsește în relațiile IPIC cu instituțiile bancare și financiare.

152 Din tot ceea ce precedă rezultă că hotărârea atacată trebuie anulată în măsura în care, prin această hotărâre, Tribunalul a anulat articolul 1 alineatele (3)-(5), precum și articolele 2-12 din decizia în litigiu.

Cu privire la trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului

153 În conformitate cu articolul 61 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, în cazul în care anulează decizia Tribunalului, Curtea poate fie să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul, atunci când acesta este în stare de judecată, fie să trimită cauza spre rejudecare Tribunalului.

154 Întrucât litigiul nu este în stare de judecată cu privire la argumentațiile subiacente celui de al doilea și celui de al treilea motiv, Curtea trebuie să trimită cauza spre rejudecare Tribunalului pentru ca aceste motive să fie dezbătute.

Cu privire la cheltuielile de judecată

155 Întrucât cauza este trimisă spre rejudecare Tribunalului, se impune ca cererile privind cheltuielile de judecată aferente prezentei proceduri de recurs să se soluționeze odată cu fondul.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară și hotărăște:

1) Anulează Hotărârea Tribunalului Uniunii Europene din 26 mai 2016, Franța și IFP Énergies nouvelles/Comisia (T-479/11 și T-157/12, EU:T:2016:320), în măsura în care, prin această hotărâre, Tribunalul a anulat articolul 1 alineatele (3)-(5), precum și articolele 2-12 din Decizia 2012/26/UE a Comisiei din 29 iunie 2011 privind ajutorul de stat C 35/08 (ex NN 11/2008) acordat de Franța în favoarea instituției publice „Institutul Francez al Petrolului”.

2) Trimite cauza spre rejudecare Tribunalului Uniunii Europene.

3) Cererile privind cheltuielile de judecată se soluționează odată cu fondul.

Semnături